

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Grundnivå 2

Förskollärares bemötande av barn i förskolan i relation till vad läroplanen säger om traditionella könsmonster

Författare: Emma Pettersson & Frida Grus

Handledare: Stina Jeffner

Examinator: Daniel Broman

Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete

Kurskod: PG2062

Poäng: 15hp

Examinationsdatum: 2019-01-17

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA.

Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Abstract:

Syftet med studien är att problematisera några förskollärares förhållningssätt kring hur de kommunicerar med barn, i relation till vad Läroplanen säger om traditionella könsmönster. Metoden som vi använde för att samla in data var observationer och intervjuer med tre förskollärare. Materialet har tolkats och analyserats utifrån feministisk poststrukturalism, diskurser om pojkar och flickor, könsmönster samt normer och könskonstruktioner.

I intervjuerna kommer det fram att förskollärarna har en förståelse för genus, kön och könsmönster och en medvetenhet om det som står i Läroplanen om allas lika värde oavsett könsidentitet. De arbetar med att uppmana och erbjuda alla barn möjligheter att våga ta för sig, uttrycka sig, utveckla förmågor, att gå in och ut ur lekar och roller utan att bli begränsade av stereotypa könsmönster.

Enligt vår analys av observationerna kommer det fram att förskollärarna både motverkar och förstärker de stereotypa könsmönster som finns, i tal och i handlingar med barnen. Men det framgår även i intervjun med en förskollärare att det är problematiskt att motverka traditionella könsmönster i förskolan, detta eftersom det är svårt att veta vad och hur man ska förhålla sig både till miljön, barnen och vårdnadshavare.

Nyckelord: Kön, könsmönster, normer, genus, förskollärare

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
2. Bakgrund.....	2
2.1 Styrdokument	3
3. Tidigare forskning.....	6
3.1 Konstruktioner av kön	6
3.2 Pedagogers syn och bemötande.....	7
3.3 Pedagoger, makt och fostran	8
3.4 Sammanfattning av tidigare forskning	9
4. Teoretiska utgångspunkter.....	10
4.1 Feministiskt poststrukturalism.....	10
4.2 Diskurs om flickor och pojkar.....	10
4.3 Könsmönster.....	11
4.4 Normer och könskonstruktioner	11
4.5 Analysverktyg	12
5. Metod.....	12
5.1 Kvalitativ metod	12
5.2 Intervju som metod.....	13
5.3 Observation som metod.....	13
5.4 Urval.....	14
5.5 Studiens validitet	15
5.6 Forskningsetiska aspekter.....	15
6. Resultat och analys.....	16
6.1 Arbetar förskollärare med att motverka traditionella könsmönster?	16
6.2 Könsnormer och värden i förskolan	18
6.3 Förskollärarnas syn på genus, kön och könsmönster	20
6.4 Förskollärares arbete med att motverka traditionella könsmönster	22
7. Diskussion	24

7.1 Metoddiskussion.....	24
7.2 Resultatdiskussion	25
7.3 Slutsatser	28
7.4 Förslag till fortsatt forskning	29

9. Referenser

Bilaga 1: Informationsbrev informanter

Bilaga 2: Informationsbrev vårdnadshavare

Bilaga 3: Intervjuguide

1. Inledning

Kunskapsområdet för denna studie tar sin utgångspunkt i kön och könsmönster. Det finns sociala antaganden om hur omgivningen uppfattar barn som pojkar och flickor. Att pojkar ses som livliga och blir mer accepterade vid utåtagerande beteende, medan om flickor utför samma handlingar dämpas de betydligt mer (Eidevald, 2011, s. 67). Enligt de sociala antaganden som finns är det i mindre grad ett önskvärt beteende, utan flickor förväntas vara lugna. Vår uppfattning är att det inte endast är pedagoger och vårdnadshavare som för över dessa sociala förväntningar på barnen, utan även det övriga samhället som media, leksaker och populärkulturen.

Pedagoger i förskolan har en viktig roll att motverka traditionella könsmönster. Utifrån våra egna erfarenheter från tidigare praktik och vikariat så följs inte alltid detta på förskolorna, vi har lagt märke till att barn många gånger sätts in i de stereotypa könsroller som finns, trots att Läroplanen för förskolan förespråkar motsatsen.

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsmönster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Lpfö, 1998/2016, s. 5).

Även Ärlemalm-Hagsér och Pramling Samuelsson (2009, s. 94) har i sin forskning sett att de stereotypa könsroller och maktstrukturer som är genusrelaterade inte utmanas i verksamheten, utan istället stärks de. Både pedagoger och barn på förskolan har en viktig del i detta arbete för att kunna utmana de stereotypa könsrollerna.

Vi menar att genus och kön är ett viktigt område att studera för att fler pedagoger ska få kunskap och bli medvetna om detta för sin yrkesutövning. Vi hoppas att det i sin tur gör att pedagogerna i förskolan ska vilja utmana de traditionella könsmönster som finns och att det ger oss kunskap om ämnet som vi får användning för i vårt kommande arbete i förskolan.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att problematisera några förskollärares förhållningssätt kring hur de kommunicerar med barn, i relation till vad Läroplanen säger om traditionella könsmonster. För att besvara vårt syfte har vi utgått från nedanstående frågeställningar.

- Hur kommunicerar/handlar förskollärare med barn i den fria leken inomhus?
- Hur arbetar förskollärare med kön och könsmonster i den fria leken inomhus?
- Hur förhåller förskollärare sig till det som står i Läroplanen om kön och könsmonster?

2. Bakgrund

I detta avsnitt kommer vi att ge er en bakgrund till det problem som vår studie tar sin utgångspunkt i. Inledningsvis kommer vi göra jämförelser mellan första läroplanen för förskolan, dagens läroplan och den framtida versionen som kommer att gälla från och med 1 juli 2019. Vi kommer också behandla andra styrdokument och lagar.

Förskolan är en plats för alla barn oavsett kön och diskussioner om genus har funnits tidigt i förskolans historia (Tallberg Broman, 2006, s. 9–10). Ett av synsätten som Eidevald (2009, s. 20) har på kön och genus, är att det är en social konstruktion. Vi delar denna uppfattning i vår studie, och har valt att använda oss av begreppet kön i största utsträckning. Eidevald (2009, s. 20) menar även att kön kan vara det biologiskt givna (de yttre genitalierna), vi kommer också utgå från den definitionen i vår studie. År 1935 säger Alva Myrdal att alla barn, pojkar och flickor ska ha möjlighet att använda alla leksaker på förskolan. Hon sa ”Låt små pojkar – liksom små flickor – få leka hem och familj... Om det ter sig som ett alltför tvärt brott mot traditionen att ge dem dockor, ge då istället pojkarna en stor teddybjörn” (refereras i Tallberg Broman 2006, s. 9–10). Det lyftes även att man skulle låta flickor liksom pojkar få leka med bilar, tåg och snickra och så vidare, för att det kunde vara bra för dem.

Enligt Wernersson (2006, s. 15) skulle inte flickor och pojkar fostras på samma sätt i den tidiga skolan. Man ansåg att de behövde olika kunskaper, och därför blev de formade för olika roller. Det betyder att dessa roller kopplas till olika leksaker, färger och intressen och så vidare. Exempelvis att pojkar förknippas med färgen blå och bilar, medan flickor istället förknippas med färgen rosa och dockor (Svaleryd, 2002, s. 14). En av förskolans uppgift idag är att motverka dessa olikheter och istället bemöta, undervisa och omvårda barnen lika,

oberoende av kön. På 1800-talet uppkom frågor om båda könen överhuvudtaget kunde undervisas tillsammans, och om flickor skulle klara av att studera i samma takt som pojkar (Wernersson, 2006, s. 16–17).

Som pedagog bör man vara medveten om de föreställningar som finns angående kön. “Forskning har visat att skolan förstärker olikheter, relaterat till genus, på ett sätt som verkar begränsande både för pojkar och flickor” (Svaleryd, 2002, s. 30). Därför menar Svaleryd (2002, s. 30) att det krävs ett medvetet förhållningssätt för att kunna sätta sig emot och omskapa föreställningar om genus. Det kan vara att medvetet arbeta med hur rum och material ska organiseras på förskolan. Vad barnen leker och hur de leker kan till stor del bero på hur miljön på förskolan är utformad. Eidevald (2011, s. 33) argumenterar för att man ska ha som mål att skapa miljöer som inte enbart lockar till exempel pojkar utan alla barn. Han beskriver också att förskolor som arbetat med genus har valt att döpa om till exempel dockvrån till hemmet eller lägenheten och så vidare, eller måla den blå som stereotypt ses som en maskulin färg. Eidevald (2011, s. 34) menar också att en medvetenhet samt fortlöpande observationer av aktiviteter i förskolan är det som främst leder verksamheten framåt, inte huruvida materialet är jämlikt pojkigt och flickigt.

2.1 Styrdokument

Den första läroplanen för förskolan kom år 1998. Den hade då liknande upplägg som Läroplanen (1998/2016) vi har idag. Under avsnittet *saklighet och allsidighet* nämns det hur vuxna ska bemöta flickor och pojkar, detta ska ske på ett sätt där barn bemöts lika oberoende av kön (Lpfö, 1998, s. 8). Pedagogerna hade redan då, och har fortfarande den uppgiften att motverka traditionella könsmonster. Den lyfter att pedagoger ska ha ett medvetet förhållningssätt kring att det är vuxnas uppfattningar och sätt att bemöta barn som formar dem i vad som är stereotyp för flickor/kvinnor och pojkar/män (Lpfö, 1998, s. 8). Förskolan ska motverka det som är typiskt för ett visst kön, i Läroplanen (1998, s. 8) står det att “Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån de stereotypa könsroller”. Under kapitlet Normer och värden i förskolans första läroplan (1998, s. 11) ska barnen ha chans att utveckla en förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av kön.

Läroplanen för förskolan 1998/2016 är den reviderade versionen av Läroplanen för förskolan 1998. De etiska förhållningssätt som ska prägla verksamheten är att alla människor är lika

värda och det ska vara rättvist mellan könen (Lpfö, 1998/2016, s. 4). Läroplanen (1998/2016, s. 4) fortsätter med att belysa vuxnas betydelse i verksamheten, som att barn i förskolan tar till sig etiska värden och normer genom att uppleva saker. Detta medför att vuxnas sätt att handla i verksamheten påverkar barns förståelse och handlande i det demokratiska samhälle vi lever i. Även hur vuxna bemöter barn, pojkar och flickor, samt de förväntningar som läggs på dem är med andra ord också en bidragande orsak till hur pojkar och flickor ser på saker och ting som manligt och kvinnligt (Lpfö, 1998/2016, s. 5).

Under rubriken *förskolans uppdrag* står det “Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar” (Lpfö, 1998/2016, s. 5). Detta innebär att alla barn ska känna sig trygga på förskolan och se den som rolig och lärorik, oberoende av kön. Alla barn i förskolan ska få samma möjlighet att utforska och prova nya saker utan att begränsas efter de stereotypa könsroller som finns (Lpfö, 1998/2016, s. 5). Könsrollerna och de traditionella könsmönstren är något som Läroplanen för förskolan (1998/2016 s. 5) tar upp att förskolan ska arbeta för att motverka, samt att ingen i förskolan ska uppleva diskriminering på grund av kön (Lpfö, 1998/2016, s. 4).

Läroplanen för förskolan 2018, är den nya versionen som kommer att träda i kraft 1 juli 2019. Även denna version av läroplanen tar upp att inget barn i förskolan ska uppleva diskriminering på grund av kön, men även att man inte ska uppleva diskriminering på grund av att man har en könsöverskridande identitet (Lpfö, 2018, 5). Öppenhet och att visa respekt för olika människors levnadssätt ska prägla utbildningen, samt att barnen ska få möjlighet att fundera och dela med sig av sina tankar och frågor om livet (Lpfö, 2018, s. 5). Under rubriken *förskolans uppdrag* beskrivs det att förskolan ska vara en social gemenskap, där barnen känner sig trygga och därmed utvecklar en lust att lära. I förskolan ska barnen mötas av respekt för sig själva men även sitt tänkande, detta för att de i sin tur skapar en mening utifrån sina erfarenheter (Lpfö, 2018, s. 7).

Alla barn har rätt till en likvärdig utbildning och i denna läroplan står det att “Förskolan ska aktivt och medvetet främja alla barns lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Förskolan har ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar barnens utveckling, val och lärande” (Lpfö, 2018, s. 6). Även här tas det upp att de som är aktiva inom förskolan, vilka krav som ställs, hur de blir bemötta samt hur förskolan organiserar sin utbildning bidrar till hur barnen formar sin egen uppfattning om kvinnligt och

manligt (Lpfö, 2018, s. 6). I och med detta menar man att förskolan ska planera utbildningen så att barnen lär tillsammans och därmed leker, utforskar och prövar olika saker med samma möjligheter samt lika villkor som är oberoende av vad de har för könstillhörighet (Lpfö, 2018, s. 6). Detta belyses även under *förskolans uppdrag*, där man skriver att miljön i förskolan ska vara uppbyggd på så vis att alla barn ska erbjudas olika aktiviteter då detta också innebär att barnen breddar sina lekmönster (Lpfö, 2018, s. 7).

Det är inte endast den aktuella Läroplanen (1998/2016) som förskolan har att förhålla sig till, utan det finns även flera typer av styrdokument och lagar. En av dessa är diskrimineringslagen, den finns för att motverka diskriminering på olika vis. Den ska “främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder” (SFS 2008:567). Läroplanen för förskolan går i linje med diskrimineringslagen.

Barnkonventionen är ytterligare ett styrdokument som förskolan förhåller sig till.

Barnkonventionen (2009) är FN:s konvention som är ett rättsligt bindande internationellt avtal som säkerställer att barn är individer med egna rättigheter. Det finns fyra grundläggande principer och en av dem är att “Alla barn har samma rättigheter och lika värde”. Enligt Barnkonventionen (2009) ska människor respektera och tillförsäkra varje barn oavsett “barnets eller dess vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, bör eller ställning i övrigt”. Barnkonventionen (2009) har varit densamma sen 1989, och det är 196 stater som har fastställt den.

Sammanfattningsvis kan vi se att i interaktion med omgivningen formas människor. De åsikter och tankar som vuxna har angående kön bidrar till skapandet av könsnormer och könsnormer som finns på förskolan, vilket i sin tur påverkar barns förståelse i hur de bör vara (Svaleryd, 2002, s. 24). I en jämförelse av Läroplanerna kan vi se att alla tre behandlar förskolans roll och att pedagoger i förskolan ska motverka de stereotypa könsnormer som finns. Det beskrivs även att förskolans verksamhet ska vara rolig, lärorik samt trygg för alla barn och att ingen ska diskrimineras på grund av kön. I den nya Läroplanen som blir aktuell 1 juli 2019, har de tydliggjort innebörden för diskriminering angående kön. Den ändringen innebär att ingen diskriminering får ske för de som har könsöverskridande identitet.

3. Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras inledningsvis vilka databaser och sökord vi använt oss av när vi letat forskning, samt vilka frågeställningar som hjälpt oss när vi bearbetat den sökta forskningen. Vi kommer sedan presentera tidigare forskning, där flertal studier lyfts fram som har fokus på kön och genus i förskolan och skola. Vi kommer att avsluta avsnittet med en sammanfattning av studierna.

Vi har använt oss av databaserna DIVA, Avhandlingar, Summon och Libris. De ord som använts vid vårt sökande är följande: genus, förskola, kön, normer, könsmonster samt pedagog och dessa har kombinerats på olika vis. Den forskning som vi använt oss av är avhandlingar, vetenskapliga artiklar och populärvetenskapliga publikationer. Samtliga texter vi hittat är på svenska. I vårt sökande av forskning framkom det att några avhandlingar var äldre, dock var de relevanta för vårt arbete. När vi bearbetat den sökta forskningen har vi använt oss av följande frågor: Vilket är det undersökta problemet? Vilket är studiens syfte? Vilket teoretiskt perspektiv har använts i studien? Vilket/vilka är studieobjekten? Vilken/vilka metoder och tillvägagångssätt har använts? Vilka är de mest centrala resultaten?

3.1 Konstruktioner av kön

I Odenbrings avhandling *Kramar, kategoriseringar och hjälpfröknar* framgår det författaren har uppfattningar om att barn lever i miljöer som skapar förutsättningar för att utmana de traditionella könsmonster men även miljöer där det får motsatt effekt och i och med det bevaras de könsmonster som finns (Odenbring, 2010, s.13). Syftet med avhandlingen är att studera konstruktioner av kön som framträder i interaktioner mellan barn och mellan barn och vuxna (Odenbring, 2010, s.13). De teoretiska perspektiv som använts är könsteoretisk förståelse, genom Connell och Thorn (Odenbring, 2010, s. 17). Författaren har också använt samtalsanalytiska teorier i analysen av konstruktion av kön (Odenbring, 2010, s. 18). Författaren valde att ha videoobservationer och föra samtal med barn och pedagoger i verksamheten (Odenbring, 2010, s. 47).

Det centrala resultatet i avhandlingen är att flickor får agera som stötdämpare för att skapa ordning och lugn i grupperna (Odenbring, 2010, s. 167). Författaren har också kommit fram till att pojkarna i gruppen är mer fysiskt nära varandra och även mer öppna för att tala om kärlek. Pojkarna var också öppna för att träda in i traditionella kvinnoroller, vilket inte visats i

tidigare forskning (Odenbring, 2010, s. 169). Odenbring (2010, s. 170–171) har kommit fram till att pedagoger kategoriserar barn vilket gör att barn får olika egenskaper och de kategoriseringar utgår från de normer som finns i samhället. Analysen visar att pedagoger gör kategoriseringar, men att dessa kategoriseringar inte behöver vara relaterade till just kön.

Det finns olika mönster eller så kallade skillnader mellan flickor och pojkar. Det kan vara allt från de egenskaper de har till vilka lekar eller leksaker som de väljer (Svaleryd, 2002, s. 14–15). Enligt Svaleryd (2002, s. 24) är det så att “[v]i formas av de budskap som vi får av andra när vi prövar olika sätt att vara”. De traditionella föreställningar som finns lär oss att skilja människor åt, det leder till förutfattade meningar om vad som ses som ett accepterande sätt att bete sig på. De traditionella könsmonster som finns för pojkar och flickor kan beskrivas som varandras motsatser, precis som att det finns föreställningar om att det som är maskulint är inte feminint, så det ena kan inte existera utan det andra (Connell 2001, refereras i Odenbring 2010, s. 20).

3.2 Pedagogers syn och bemötande

Eidevald har i sin avhandling *Det finns inga tjejbestämmare* valt att studera hur flickor och pojkar positionerar sig på olika sätt i specifika och vanliga situationer, barn emellan samt mellan barn och förskollärare. Även hur förskollärare i sin tur bemöter barn och om skillnader uppstår (Eidevald, 2009, s. 13). Feministisk poststrukturalistisk teori är det teoretiska perspektiv som Eidevald valt att använda. Feministisk poststrukturalistisk teori innebär att man utmanar de föreställningar som finns om kön (biologisk, kroppslig och given kategorisering) och ifrågasätter maktordningen som normaliserar och ger det maskulina makt (Eidevald, 2009, s. 53–54).

Eidevald har även skrivit en bok som utgår från avhandlingen, den heter ”*Anna bråkar*”. Författaren skriver i den att det finns studier som har visat att flickor och pojkar oftast ses som varandras motsats, men de har även visats sig att barnen också reagerat på att andra inte följer pedagogers stereotypa syn på vad flickor och pojkar bör göra (Hägglund 1990, refereras i Eidevald 2011, s. 67). Traditionella könsmonster har en utgångspunkt i att flickor har en lägre status än pojkar, vilket i sin tur innebär att de traditionella könsmonstren skapar ett ojämlikt förhållande gällande makt (Eidevald, 2011, s. 50).

I avhandlingen har Eidevald (2009, s. 63) studerat hur barn och förskollärare positionerar sig utifrån kön och identitetsskapande. För att kunna se detta har han gjort videoobservationer som genomförts i två olika grupper, samt haft intervjuer (Eidevald, 2009, s. 63, 72). Det centrala resultatet i hans studie är att både forskning, barn och vuxna producerar makt genom att upprätthålla könsdiskurser. Utifrån studien kan det förstås att resultaten visar motsatsen för vad förskollärarna själva säger att de gör. Förskolan är inte könsneutral utan den producerar hela tiden kön och makt (Eidevald, 2009, s. 167–168), det vill säga tvärtemot vad Läroplanen för förskolan (1998/2016) förespråkar.

I Månssons avhandling *Möten som formar* beskrivs ett problem om hur möten mellan de yngsta barnen på förskolan och pedagogerna gestaltar sig ur ett genusperspektiv (Månsson, 2000, s.98). Syftet med studien var att analysera interaktionen mellan de yngsta barnen och pedagogerna i ett genusteoretiskt perspektiv, samt att analysera pedagogernas föreställningar om barn och genus samt att ställa dem i relation till varandra (Månsson, 2000, s.21). I studien har Månsson använt sig av ett genusteoretiskt perspektiv och kontextuellt perspektiv, samt av Sterns utvecklingsteori som har ett fokus på sociala relationer. Författaren har studerat genus och interaktionsmönster, barn emellan samt mellan vuxna och barn. Månsson (2000, s.98) hade intervjuer och observationer, som kompletterades med fältanteckningar. Det centrala resultatet som författaren fått fram i studien är att hon fått se spår av att pedagogerna har ett förhållningssätt där de inte lägger någon större tanke i deras handlingar i relation till kön. Månsson (2000, s.197) har också fått fram i resultatet att pojkar i pedagogstyrda aktiviteter fått mer utrymme och uppmärksamhet. Pojkarna får också mer uppmuntran individuellt medan flickorna får det mer kollektivt.

3.3 Pedagoger, makt och fostran

Rantala har i sin avhandling *Snälla du! Kan du sätta dig?* beskrivit att problemet som finns är att pedagogers uppfattningar av *förskolans uppdrag* är väldigt vida. Detta problem blir komplicerat i relation till fostransuppdraget, fostrar pedagoger och i så fall hur går det till? (Rantala, 2016, s. 4). Avhandlingens syfte är att bidra till fördjupad kunskap om hur fostran gestaltas i förskolans verksamhet. För att uppnå detta granskas situationer där barn och vuxna interagerar för att synliggöra hur fostran gestaltas genom pedagogers verbala vägledning (Rantala, 2016, s. 5). Det uppstod situationer där författaren såg att pedagogerna överförde olika värderingar till barnen som till exempel var könsrelaterade, de försökte alltså förändra

barnens agerande (Rantala, 2016, s. 3). Maktperspektivet har valts som huvudperspektiv, men detta banar också ut i teorier (Rantala, 2016, s. 55). I avhandlingen har Rantala studerat hur pedagoger fostrar, uttrycker sig verbalt och hur dem arbetar med det i förskolan. För att få fram material har författaren använt sig av observationer som har dokumenterats genom att videofilma, samt fört fältanteckningar (Rantala, 2016, s. 47). De centrala resultaten i studien är att det är skillnad i hur kommunikationsmönstren tas i uttryck, beroende på kön. Några barn tilltalas med en undervisande ton medan andra barn tilltalas med en samtalande ton. Barnen vägleds mot olika normer och värderingar genom samtalen (Rantala, 2016, s. 145).

Avhandlingens resultat visar också att pedagogernas vägledning i vissa fall kan relateras till *förskolans uppdrag*, men att det även ibland kan vara pedagogens egna åsikter som relateras eller verksamhetens (Rantala, 2016, s. 146).

I dagens aktuella Läroplan för förskolan (1998/ 2016, s. 5) beskriver de hur vuxnas sätt att bemöta barn i förskolan formar barns uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt. Precis som Läroplanen för förskolan (1998/ 2016, s. 5) nämner även Svaleryd (2002, s. 25) att det är i bemötande med andra människor, inte bara vuxna utan även andra barn, som barn uppfattar vad som är typiskt för män och kvinnor. Enligt Svaleryd (2002, s. 25) är det något som pågår ständigt i både förskola och skola. Det är när barn samspekar i olika situationer som de lär sig vad som ses passande för dem utifrån deras biologiska kön. På så sätt är det de undermedvetna könsnormer som visar/säger vad som är ett lämpligt beteende utefter det kön du har.

3.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Sammanfattningsvis kan man se i alla avhandlingar att de görs skillnader gällande kön. Till exempel kan man se i Månssons, Eidenvalds och Rantalas avhandlingar att pedagogerna i fråga gör omedvetna skillnader på kön i kommunikationen. I Odenbrings avhandling kan man se i resultatet att pojkarna bryter mot normen genom att vara de som är mer fysiskt nära varandra och mer öppna för kvinnoroller samt att tala om kärlek. Dock blir det också synligt i Odenbrings avhandling att pedagogerna kategoriserar barn även där, men inte enbart efter kön, utan också på andra vis som till exempel ålder. Avslutningsvis är det fortfarande vanligt förekommande att det görs skillnad på kön i förskolorna, men också att normerna i vissa fall håller på att brytas.

4. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt kommer vi att beskriva studiens teoretiska utgångspunkter och vårt analysverktyg. Först kommer vi förklara feministisk poststrukturalism. Vidare berättar vi om diskurser om pojkar och flickor, könsmönster och könsöverskridande samt normer och könskonstruktioner. Avslutningsvis förklarar vi hur vi kommer att använda denna teori och olika begrepp för att analysera vårt resultat.

4.1 Feministiskt poststrukturalism

I vårt avsnitt tidigare forskning beskriver vi Eidevalds avhandling, där han använde sig av feministisk poststrukturalism. I och med den har vi inspirerats att använda oss av Eidevalds tankar och förståelse kring teorin. Utifrån poststrukturalismen ser man språket som föränderligt. För att beskriva ett ord behövs en förklaring på vad det inte är eftersom ord ofta följs i par, till exempel lång och kort. Med det menar Eidevald (2009, s. 52–53) att språket har en inverkan på hur vi uppfattar ord när de ställs mot varandra i motsatta par. Till exempel att ordet flicka kan beskrivas som motsatsen till ordet pojke.

I feministisk poststrukturalism utmanar man de diskurser som finns om kön som biologiskt, kroppsligt samt den givna grupperingen. Eidevald (2009, s. 53) menar att den teorin ifrågasätter maktordningen som överordnar och normaliserar det maskulina. Han menar också att det finns diskurser som anses vara "sanningar", till exempel hur vi bör bete oss (Eidevald, 2009, s. 54). Dessa sanningar leder till att flickor och pojkar, kvinnor och mäns möjligheter avgränsas i vad vi kan tala om och hur vi kan agera. Sanningarna eller de så kallade föreställningar som finns är svåra att bryta. Den feministiska poststrukturalismen fokuserar på hur kön "görs" och utmanar tankar kring vad som ses som kvinnligt och manligt (Taguchi 2004, refereras i Eidevald 2009, s. 54).

4.2 Diskurs om flickor och pojkar

Pojkar och flickor bemöts på olika sätt vid lika beteende, diskurser om att flickor och pojkar är olika har blivit en självklar del i förskolans verksamhet. Enligt Eidevald (2011, s. 176) har förskollärare stereotypa förväntningar kopplade till kön och det kan skapas en blindhet till att flickor och pojkar bemöts på olika sätt. Dessa diskurser, eller så kallade föreställningar som finns om hur flickor och pojkar är påverkar förskollärarnas sätt att bemöta dem. Diskurserna fastställer vad som är avvikande och inte, och är alltid närvarande i tal och handlingar. Det

finns även motdiskurser, vilket är det som går emot det förgivet tagna föreställningar som finns (Eidevald, 2011, s. 102).

4.3 Könsmönster

Enligt Svaleryd (2002, s. 14–15) är könsmönster de typiska mönster som finns för pojkar och flickor. Hon menar att det finns föreställningar om att pojkar ofta förknippas med till exempel bilar och fysiska hårda aktiviteter, medan flickor förknippas med färgen rosa och dockor etcetera. Svaleryd (2002, s. 24) menar att människor föds utan åsikter, erfarenheter och föreställningar om hur man bör vara och göra. Människor formas i interaktion med andra. Att testa sig fram genom olika sätt att vara, synliggörs omgivningens åsikter och tankar om hur man bör vara. Hon förklarar på så vis att människors förståelse av dessa åsikter och tankar blir till deras erfarenheter (Svaleryd, 2002, s. 24). Vi delar också den uppfattningen, att människor konstrueras av och i omgivningen. På grund av traditionella föreställningar som finns angående kön och hur pojkar respektive flickor bör vara, skapas stereotypa könsmönster som påverkar människor i hur de bör bete sig. Dessa stereotypa könsmönster är något som enligt Läroplanen för förskolan (1998/2016) ska motverkas i arbetet på förskolan. Årlemalm-Hagsér och Pramling Samuelsson (2009, s. 94) har sett studier som visar att det inte alltid sker i förskolan, utan istället förstärks de traditionella könsmönster som finns. Det är även något som vi själva fått erfara när vi varit i förskolan.

4.4 Normer och könskonstruktioner

Normer är ”regler” som samhället skapat och vi människor följer dessa normer medvetet men också omedvetet (Dolk, 2013, s. 26). Dolk (2013, s.26) menar att man gör sitt kön genom att klä sig utifrån de normer som finns. Vi vet inte alltid vilka normer som finns omkring oss, speciellt inte om det är så att vi följer dem (Dolk, 2013, s. 27). Den som går mot normer och bryter dem, behöver oftast kämpa mer än de som följer dem, samt att den som försöker bryta dem ofta ses som ett problem (Ahmed 2012, refereras i Dolk 2013, s. 27). Vi klarar oss inte utan normer då de vägleder oss, men samtidigt begränsas vi också av dem vilket ses som normernas dubbelhet (Butler 2006, refereras i Dolk 2013, 28).

Enligt Odenbring är kön något som konstrueras i interaktion mellan människor och det kallas könskonstruktioner, som är pågående sociala processer. Det kan förklaras så att könskonstruktioner är föränderliga och beror på vilken kultur du har/lever i (Connell 2006, Skeggs 2007, Thorne 2005, refereras i Odenbring 2010, s. 18) och utan dessa sociala

interaktioner kan inte dessa könskonstruktioner finnas. Utifrån dessa sociala interaktioner skapas sociala strukturer, med andra ord könsmonster som innebär att en helhet delas upp i två delar (människan delas upp till kvinnor och män) (Connell 2006/2002, Thorne 2005, refereras i Odenbring 2010, s. 18).

4.5 Analysverktyg

Vi anser att feministisk poststrukturalism är ett bra verktyg att inspireras av till vår analys, därför att vi i vår studie problematiserar förskollärares förhållningssätt kring hur de kommunicerar med barn. I teorin utmanas de diskurser som finns om kön, det vill säga den ifrågasätter och utmanar de tankar som finns angående vad som ses som manligt eller kvinnligt. Eidevalds diskurser om flickor och pojkar anser vi är relevanta därför att med hjälp av dem kan vi synliggöra hur förskollärare förhåller sig och kommunicerar med barn i relation till de traditionella könsmonster som finns. De resterande begreppen könsmonster, normer och könskonstruktioner behöver vi för att kunna förklara och analysera vårt resultat.

5. Metod

I detta avsnitt kommer vi beskriva vår metod för studien samt hur vi gjort vårt urval. Därefter belyser vi studiens validitet. Vi kommer att avsluta avsnittet med att beskriva de forskningsetiska aspekter som vi tagit hänsyn till.

5.1 Kvalitativ metod

Studien vi har gjort är en så kallad kvalitativ studie. En sådan typ av studie är explorativ, vilket innebär att den är utforskande eller undersökande. Några exempel på kvalitativa metoder är kvalitativ intervju, fältobservation samt historiska källstudier (Harboe, 2013, s. 35–36). När man använder sig av en kvalitativ metod som vi gjort, innebär det att vi valt att beskriva och undersöka det valda fenomenet i dess naturliga miljö för att sedan öka en förståelse för fenomenet (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 13). I vår studie valde vi att göra observationer av tre förskollärare, samt intervjua dem var för sig. För detta planerade vi inte några situationer, utan de genomfördes i dess ordinarie miljö på förskolan vilket är något Løkken och Søbstad (1995, s. 30) menar ska präglade en kvalitativ studie.

5.2 Intervju som metod

En av metoderna som användes för vår studie var en kvalitativ intervjumetod (Harboe, 2013, s. 35), som påminner om ett vanligt samtal fast med ett valt ämne (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 45). Våra intervjuer var också semistrukturerade där vi intervjuade en person i taget (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 46). Vad vi ansåg var fördelar med vår valda intervjumetod, var att vi får en bra dialog med informanten ansikte mot ansikte, den är icke standardiserad, samt att de var ostrukturerade med öppna frågor (Harboe, 2013, s. 58). Vår tanke var att genomföra detta under alla intervjuer, vi fick dock ändra vår plan och maila två förskollärare individuellt på grund av att tidsbrist uppstod. Vi bad de två förskollärarna att svara enskilt, för att få ett tydligt material.

Harboe (2013, s. 60–61) menar att fördelar med just enskilda intervjuer är att en personlig kontakt garanterar att frågorna besvaras samt att informanten faktiskt förstått dem. Metoden innebär inte heller något gruptryck vilket därmed ger utrymme att ge uttryck för egna åsikter samt att diskutera mer privata tankar. Detta var något som vi ville uppnå och valde därmed att ha just individuella intervjuer, för att skapa en trygghet mellan oss och våra informanter. Detta ansåg vi var viktig för vår studie, för att få tillräckligt med material och för att det skulle visa informanternas sanna åsikter och tankar.

En av intervjuerna valde vi att göra tillsammans ifall vi inte på plats skulle få tillåtelse att spela in intervjun, och hade då kunnat avsätta en person till att anteckna medan den andra personen kunde fokusera på intervjun och kontakten med informanten. Detta ansåg vi var viktigt för att även genom detta skapa en tillit till den som blev intervjuad, som skapas genom att visa intresse samt att vi lyssnade på honom eller henne (Løkken & Søbstad, 1995, s. 30). När vi mailade intervjufrågorna till de andra två förskollärarna, lade vi till varandra som adressater i mailet så att vi båda skulle kunna få ta del av svaren. Förberedelserna vi gjorde var att formulera klart frågorna innan intervjun, med andra ord en så kallad frågeguide som är en förutsättning för att en kvalitativ intervju ska kunna genomföras (Harboe, 2013, s. 58).

5.3 Observation som metod

Enligt Kihlström (2007, s. 31) är observationer något som kan göras på olika vis och det vanligaste är att skriva ett löpande protokoll, vilket vi bestämde oss för att göra då vi ville skriva korta kommentarer om det som skedde. Ett problem som kunde ha uppstått om vi hade

valt att vara deltagande observatörer är att man automatiskt påverkas av och påverkar den miljö som observeras (Harboe, 2013, s. 78), därför tog vi en icke deltagande observatörsroll och försökte hålla oss i bakgrunden. Vi använde oss med andra ord av en passiv observation, som innebär att vi i den mån vi kan undviker att fysiskt eller psykiskt påverka miljön som observeras (Harboe, 2013, s. 79).

Under våra observationer låg vårt fokus på förskollärarna i verksamheten, men i och med att vi ville veta hur de kommunicerar med barnen bli de indirekt med i våra observationer. Løkken och Søbstad (1995, s. 30) menar att när man ska observera barnens fria lek kan man med fördel välja ett enskilt barn eller ett visst tema som visas (Løkken & Søbstad, 1995, s. 30). Detta innebär att vi valde i våra observationer att hålla ett fokus utifrån syftet, med utgångspunkten om förskollärare styr in barn på förskolan i de traditionella könsmonster som finns.

5.4 Urval

I denna studie valde vi att observera och intervjua förskollärare som informanter samt observationsobjekt. Detta urval gjorde vi medvetet för att göra en begränsning av studiens storlek. En ytterligare anledning till att vi valde att inrikta oss på förskollärare är för att de är utbildade, vi ser på det som att de har kunskap och redskap för att använda och tolka Läroplanen för förskolan (1998/2016). Vårt intresse låg i att få höra hur de själva upplever att de använder sina teoretiska kunskaper i det praktiska arbetet, men även att se hur de faktiskt använder dem i barngruppen.

Förskollärarna som deltog i studien hade vi träffat tidigare, och därför valde vi dem. Vi har även sen tidigare fått tillstånd av vårdnadshavarna angående deras barn om möjligheten att observera dem på förskolorna. Förskollärarna i fråga är stationerade på två förskolor på två olika orter, en person på en mindre förskola och två personer på en lite större. Vi valde att använda oss av förskollärare som arbetar på olika förskolor, därför att vi hoppades att det kunde leda till mer varierande resultat och svar. Hade vi önskat ännu mer variation kunde vi ha valt förskollärare som arbetar på avdelningar med olika åldrar. För att vi skulle få en tydlig bild av varje förskollärares uppfattning, huruvida de arbetar med barnen i förskolan, så valde vi att intervjua dem enskilt.

5.5 Studiens validitet

För att kunna säkerställa validiteten i en undersökning menar Kvale och Brinkmann (2014, s. 300–301) att valet av metoden förmår att kunna svara på syftet med studien. I en intervju krävs det att frågeställningarna ger intervjupersonen möjlighet att ge svar, så att vi får svar på syftet. I och med intervjun ville vi ställa frågorna med relevans för vår studie, med det menar vi att vi formulerade frågor som var öppna, vilket gav intervjupersonen i frågan stor möjlighet att formulera sina egna svar.

Vi valde två metoder, intervju och observation för att vi ansåg att det skulle ge studien mer validitet. Vi tolkar det precis som Kvale och Brinkmann (2014 s. 301), att personer som blir intervjuade kanske inte ger fulla "sanningar" i sina svar, utan de säger den uppfattning de har om sig själv. Så genom att vi hade både observationer och intervjuer gav det oss en möjlighet att sätta emot de olika resultaten mot varandra för att få ett mer tydligt svar och en helhet. Anledningen till att vi valde att spela in en av våra intervjuer var för att vi menar, precis som Justesen och Mik-Meyer (2011, s. 48) att det i princip är omöjligt att hinna anteckna allt som informanten säger. Det krävs för att vi sedan skulle ha möjlighet att kunna analysera det material vi fått, samt att vi ville vara noga med att inte lägga in egna tolkningar på svaren. De andra två intervjuerna som fick tas genom mail gav oss inte heller möjligheten att lägga in egna tolkningar, samt att de redan var transkriberade med informantens egna ord. I och med att vi valt att använda oss av två metoder, innebar det även mycket insamlat material. Det anser vi kan ha haft en inverkan på studiens resultat då vi fått göra begränsningar i vad som haft väsentlig betydelse för vår studie.

5.6 Forskningsetiska aspekter

I vår studie har vi beaktat de forskningsetiska aspekterna, som har två krav; *individskyddskravet* och *forskningskravet*. *Forskningskravet* finns för att forskningen som görs ska vara relevant och ha en bidragande faktor till samhället och dess utveckling (Björkdahl Ordell, 2007, s.26). Medan *individskyddskravet* finns för att skydda individer som deltar i studier, så att de behandlas utifrån godkända etiska principer (Björkdahl Ordell, 2007, s.26).

Individskyddskravet delas in i fyra huvudkrav; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Dessa fyra krav har vi beaktat. *Informationskravet*

innebär att den som forskar ska informera den som deltar i studien, om studiens syfte (Björkdahl Ordell, 2007, s.26). Detta har vi gjort genom att ta kontakt med de förskollärare som var tänkta till studien och informerade dem om studiens syfte. Även vårdnadshavare vars barn som går på förskolan där studien har utförts blev informerade om studien och dess syfte. *Samtyckeskravet* innebär att den som deltar i studien har rätt att välja om den vill medverka eller ej. Deltagarna i frågan har möjlighet att när som helst avbryta sitt deltagande utan anledning (Björkdahl Ordell, 2007, s.26). De förskollärare som deltog i studien har vi samlat in samtycke från. *Konfidentialitetskravet* innebär att forskaren/forskarna i frågan har tystnadsplikt, och att personuppgifterna inte får offentliggöras utan deltagarnas samtycke. Uppgifterna måste förvaras så att utomstående personer inte kan ta del av informationen (Björkdahl Ordell, 2007, s. 27). *Nyttjandekravet* innebär att uppgifterna som framkommer i studien får endast användas för forskning, annars behövs deltagarens samtycke om det ska användas till något annat. Deltagarna behöver även få information om att studiens resultat kommer att publiceras och var den publiceras (Vetenskapsrådet, 2002, s. 5). Materialet som vi fick fram har endast använts till denna studie och ingen obehörig har fått tillgång till det. Först skrev vi ner dokumentationerna på papper, som vi sedan renskrev på en dator med lösenordsskydd, på plats där vi genomfört studien. Därefter förstördes pappersversionen i en pappersstrimlare.

6. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi att redovisa vårt resultat och vår analys utifrån det material vi skapat till studien. Vi kommer att beskriva ett urval av våra observationer och intervjuer utifrån olika rubriker, dessa har skapats utifrån de teman vi funnit i våra observationer och intervjuer. I avsnittet namnger vi förskollärarna som Förskollärare 1, Förskollärare 2 och Förskollärare 3. Det gör vi för att vi ska kunna skilja på observationerna och intervjuerna, samt att ingen identitet ska avslöjas. Vi kommer att omnämna barnen som pojke eller flicka.

6.1 Arbetar förskollärare med att motverka traditionella könsmonster?

Samtliga förskollärare beskriver att de är medvetna om det som står i Läroplanen för förskolan om traditionella könsmonster. Alla informanter beskriver att de uppmanar och erbjuder alla barn att våga ta för sig och utveckla förmågor utan några stereotypa begränsningar kopplat till kön. Förskollärare 3 tycker att det kan vara problematiskt att motverka traditionella könsmonster i förskolan, därför att det är svårt att veta vad och hur man

ska förhålla sig både till miljön, barnen och vårdnadshavare. Informanten förklarar att av tidigare erfarenheter att man valt att ta bort vissa leksaker till exempel bilar för att det är associerat till pojkar, för att få en neutral miljö. Men det är inte så hon arbetar nu.

Förskollärare 3: Det inte är meningen att vi ska ta bort det som är flickigt eller pojkgigt, för det finns flickor som älskar att vara en flicka eller pojkar som älskar vara en pojke. Det finns de som bara älskar blått fast dom är pojke.

Förskollärare 3 beskriver att man behöver hitta ett mellanläge, en slags balans så att det inte blir allt eller inget. Hon menar att man ska få vara flicka och ändå få tycka om leksaker eller färger som kan ses som stereotypt kvinnligt och tvärtom. Man kan fråga sig varför informanten säger just så, vi tolkar det som att informanten menar att vara flicka är att tycka om saker som stereotypt ses som kvinnligt.

De kommande situationerna som beskrivs är två delar ur en större observation, där Förskollärare 3 är ensam med en grupp barn som består av både pojkar och flickor. Hon är bekant med barnen sen tidigare. I en situation såg vi att Förskollärare 3 sa till en pojke "Vad vill du ha för färg? Blå kanske?" när de satt tillsammans inne i en ateljé och målade. Samma förskollärare konverserade med två pojkar om en tidning som de klippte i och sa till dem "Synd att det inte finns någon blå bil i tidningen åt er". En tolkning av detta kan vara att förskolläraren förstärker de stereotypa könsmonster som finns, istället för att motverka dem som informanten beskriver i intervjun att den gör. Denna händelse relaterar vi till det som Eidevald (2011, s. 176) beskriver, om att förskollärare har en stereotyp förväntning kopplat till barnets kön, och att det därmed kan skapas en blindhet till att man bemöter flickor och pojkar på olika sätt. Med andra ord kan det betyda att trots att Förskollärare 3 är medveten om det som står i Läroplanen, samt att hon menar att hon motverkar det könsstereotypa i sitt arbete, kan denna blindhet ändå skapats. Vi tolkar det som att hon omedvetet i dessa situationer bemöter pojkarna på ett stereotypt sätt.

Samtliga informanter beskriver att barnen på förskolorna, utifrån deras egna intressen, ges möjlighet att gå in och ut ur lekar och roller utan att bli begränsade av könsmonster.

Förskollärarna förklarar att pojkar och flickor ska få samma möjligheter att uttrycka sig, pröva och erfara lika saker oavsett kön. Om vi kopplar detta till observationerna som beskrivits

tidigare, kan vi tolka det som att Förskollärare 3 ser till individen och dess intresse. Med andra ord att hon ser till barnen, i detta fall pojkarna, och vet att deras intresse är bilar samt att de tycker om färgen blå. Hon uttrycker sig utifrån denna tolkning inte på ett stereotypt sätt, utan istället försöker förhålla sig lika till alla barn oavsett kön. Eidevald (2009, s. 54) menar att föreställningar som finns är svåra att bryta, men vi tänker att detta kan vara det som Förskollärare 3 försöker göra genom att handla och tala utifrån individen som hon konverserar med.

Förskollärare 3: Om man håller på med en aktivitet som enligt könsnormer är manligt, så betyder inte det att pojkarna bara ska få göra eller att de ska få göra det först, utan att flickor ska ha samma möjlighet.

Förskollärare 3 beskriver hur de tänker kring könsnormer i sitt arbete i verksamheten, till exempel att alla ska få möjlighet att prova samma saker. En tolkning utifrån Dolks (2013, 26–27) beskrivning av normer, kan vara att förskollärarna är medvetna om att normer finns, och att de därför försöker motverka dem i arbetet tillsammans med barnen. Man kan också tolka det som att de bryter de normer som skapats av samhället, och skapar nya normer för förskolan.

6.2 Könsnormer och värden i förskolan

Förskollärare 1 och Förskollärare 2 berättar att de tampas med vårdnadshavares stereotypa tänkande kring könsmonster. I intervjun kom det även fram att genusfrågor diskuterades mer flitigt i arbetslaget när ett barn hade samkönade vårdnadshavare. Förskollärare 3 berättar att de har en förälder till ett barn på förskolan som sagt att barnet i fråga är nyfiken på kön och normer. De har därmed försökt att prata i barngruppen om familjer och hur olika de kan se ut, samt att det finns olika normer.

Förskollärare 3 berättar att det inte är lätt att säga att man inte ska kommentera kläder överhuvudtaget, då barnen vill bli sedda. Informanten menar om ett barn till exempel kommer med en ny tröja, kan man säga att den är fin vare sig det är en flicka eller pojke. Om man tolkar detta utifrån den feministiska poststrukturalismen så utmanar förskolläraren de diskurser som finns om kön samt den givna grupperingen, samt ifrågasätter den maktordning som finns kring det maskulina (Eidevald, 2011, s. 102). Vi tolkar detta som att förskolläraren utmanar diskursen om kön, genom att använda ett ord som anses feminint till en pojke.

Förskollärare 3 menar att om man är flicka och har stereotypa flickkläder på sig ska man få bli uppmärksammas ändå.

Förskollärare 3: Ja för jag sa just att min syster hade ett barn på förskolan som hade fått en ny klänning som hon hade fått när jag fyllde år, så hon hade längtat ha på sig den, [...]. Hon hade på sig den, så hon stod där och ville att man skulle se och säga att hon hade en fin klänning. [...]. Hon var som luft bara för att hon hade den fina klänningen på sig. [...] nej uppmuntrar vi verkligen henne och ge henne någon självkänsla överhuvudtaget då? Hon blir helt nonchalerad, det kan ju inte vara rätt. Nej för det är inte så lätt att säga att man inte ska påpeka något på kläder.

Förskollärare 3 menar att arbetar man på det här viset har man nog missuppfattat läroplansuppdraget. Informanten förklarar att om man tycker att det är könsstereotypt att säga, till en flicka att hon är fin, så kan man fråga om barnet till exempel fått klänningen i present. Huvudsaken att man uppmärksammar barnet som vill bli sedd. I en observation kom en pojke till förskolan med en ny overall och säger "Kolla vilken snygg overall jag har!". Förskollärare 3 svarar pojken med att säga "Ja den var superfina, fina färger". En tolkning av detta kan vara att Förskollärare 3 går emot de förgivettagna föreställningar som finns och att detta blir en så kallad motdiskurs, som Eidevald förklarar det (2011, s. 102). Vi tänker att Förskollärare 3 motverkar de stereotypa diskurser som finns om kön därför att hon benämner pojkens overall som fin och inte snygg, som kan enligt Svaleryd (2002, s. 14–15) ses som ett maskulint ord. Om vi tolkar situationen utifrån Dolks (2013, s. 26) uppfattningar om att göra kön, vilket innebär att klä sig och vara utifrån de normer som finns, så använder pojken själv ordet snygg som kan ses som stereotypt manligt. Vilket Förskolläraren 3 försöker motverka genom att istället säga ordet fin, som kan ses som stereotypt kvinnligt.

I den kommande situationen är Förskollärare 2 i en barngrupp med flickor och pojkar. Hon är bekant med barnen sedan tidigare. I situationen kommer det en pojke som går mot ett bord, då säger Förskollärare 2 till pojken "Vill du också handla så kan du få göra det, lek tillsammans med din kompis". Pojken går iväg från bordet mot köksvrån och tränger sig före sin kompis. Förskollärare 2 säger till pojken "Det är inte okej att göra så, utan man måste vänta på sin tur tills kompisen är färdig". Ett annat barn, en flicka börjar plocka ner "grönsakerna" i en väska

och går ifrån bordet, Förskollärare 2 säger till flickan att "grönsakerna" får stanna på bordet eftersom flera av hennes kompisar leker med dem.

Förskollärare 1 och Förskollärare 2 tycker att de bemöter alla på lika sätt oavsett identitet. De menar att de arbetar aktivt med allas lika värde i deras barngrupp, så att flickor och pojkar får uttrycka, erfara och pröva lika saker oberoende av kön. De kommande situationerna som beskrivs är två delar ur en hel dags observationer, där Förskollärare 1 och Förskollärare 2 är i en barngrupp med pojkar och flickor. Båda förskollärarna är bekanta med barnen sen tidigare. I en situation sitter Förskollärare 2 vid ett bord tillsammans med en flicka och en pojke, och säger till pojken "Nej, nu är det så att din kompis har leksaken så du kan inte bara ta den. Du får gärna vara med och leka om du vill, men du får inte bara ta sakerna ifrån din kompis sådär. Man ska vara snäll". I den andra situationen går en pojke in i en annan pojkes lek och tar sakerna. Förskollärare 1 säger då "Så där får du inte göra, nu förstör du för din kompis. Antingen får du fråga om det är okej att du är med och leker, annars få du gå dit bort och leka istället" och pekar mot köksvrån.

Enligt Eidevald (2011, s. 176) bemöts flickor och pojkar på olika sätt vid lika beteende, diskurser om att flickor och pojkar är olika har blivit vanligt. Vår tolkning är att i de tidigare situationerna sker motsatsen till vad Eidevald säger. Förskollärare 1 och Förskollärare 2 tillrättavisar fyra barn för ett icke tillåtande beteende. Förskollärare 2 agerar på så vis att när en pojke tränger sig före sin kompis får han en tillsägelse om att det inte är okej, samma sak sker när en flicka tar saker som andra barn leker med. En tolkning kan vara att Förskollärare 2 bemöter barnen lika oavsett kön, vid lika beteende i olika leksituationer. Det kan förstås som att Förskollärare 2 arbetar som hon själv beskriver i sin intervju. Om vi endast ser utifrån flickans situation, kan en annan tolkning vara att Förskollärare 2 tillrättavisar flickan därför att hon bryter mot den norm som finns om hur flickor bör bete sig. Denna händelse relaterar vi till det som Dolk beskriver utifrån Ahmed (refererad i Dolk, 2013, s. 27) att barn som bryter mot normen ofta ses som ett problem och blir därför tillsagda.

6.3 Förskollärarnas syn på genus, kön och könsmonster

Förskollärare 1 och Förskollärare 2 förklarar att könsmonster är inlärd, utvecklade och djupt rotade mönster i samhället som tyvärr är svåra att bryta. Informanterna menar att det uttryckligen finns saker för flickor och pojkar både i kläder och leksaker. Detta blir problematiskt för förskollärarna att motverka i förskolan då samhället uttryckligen gör

skillnad på kön, då det finns saker både för flickor och pojkar i både kläder och leksaker. Dessa tankar relaterar vi till det Svaleryd (2002, s. 24) beskriver, att människor formas i interaktion med andra och på så vis förstår människor hur de bör vara. Svaleryd (2002, s. 14–15) förklarar också att det finns typiska mönster för flickor och pojkar i vad de gillar och vad de leker med.

Förskollärare 3 förklarar att barn själva i vissa situationer gör skillnad på kön. Ett exempel skulle kunna vara när informanten läste en bok så ville ett barn dela upp barnen utefter kön, att pojkarna skulle sitta på ena sidan och flickorna på den andra sidan. En annan gång hade ett barn ifrågasatt hur en pojke, i en bok kunde ha på sig flickiga kläder. Hon förklarar att sådana spontana situationer får man fånga upp, och i samma stund diskutera tillsammans med barnen om hur dem tänker. Att man ifrågasätter och förklarar att bara för att man kanske ser ut som en flicka eller pojke enligt könsnormen betyder inte det att man associerar sig till det biologiska kön man har. Vi tolkar detta utifrån det Connell och Thorne (refererad i Odenbring, 2010, s. 18) beskriver, om att i sociala interaktioner skapas könsmonster som kan förstås att en helhet delas upp i två delar. Förskollärare 3 beskriver att hon försöker förhålla sig till att säga barn istället för pojke eller flicka, så att ingen behöver känna att man behöver tillhöra det ena eller andra könet. Informanten fortsätter att beskriva att det lätt blir problematiskt för att man ibland gör saker omedvetet.

Förskollärare 3: Ja precis, jag har kommit på hela tiden nu, att man till exempel säger ja då går vi tjejerna, eh går vi barnen.

Vi tolkar detta utifrån Dolks (2013, s. 26) uppfattning om normer, att normer är “regler” som samhället skapat, och att människor medvetet men även omedvetet följer dessa. Eftersom normer ofta är osynliga, tänker vi att detta kan förstås att ibland följer Förskollärare 3 dessa normer omedvetet, men att hon försöker tänka på vad det är hon säger. Om vi istället tolkar detta utifrån feministisk poststrukturalism kan de så kallade “sanningarna” eller föreställningarna som finns vara svåra att bryta (Taguchi, 2004, refererad i Eidevald, 2009, s. 54). Med andra ord kan det vara svårt för Förskollärare 3 att bryta de föreställningar som finns angående kön och därför säger hon inte alltid barn, utan benämner dem även som flickor och pojkar. Informanten berättar om ett exempel som hon försöker tänka på i sitt arbete med genus.

Förskollärare 3: En förskollärare i *****, jag kommer alltid ihåg att hon berättade för nya föräldrar att man har den här traktorvägen med gräs-biten i mitten, där pojkarna går på ena sidan och flickorna på andra och nu ska man hyvla bort det där. Man ville få bort mitten och man får gå vart man vill och blandas liksom. Det är det som är meningen.

Förskollärare 3 beskriver att de stereotypa som finns om kön, behövs tas bort (hyvlas ner) så att en väg kan vara för alla, och att man bemöter barn oberoende av kön. Hon förklarar att det ska finnas en väg för alla, inte att pojkar ska gå i ett spår och flickor i ett annat. Så att barn får vara den de vill, leka med vad de vill, och att det bemöts på ett accepterande vis. Hon menar att det är det som är meningen. Detta påminner om det Eidevald (2011, s. 102) beskriver om diskurser, att det finns föreställningar om hur pojkar och flickor bör vara samt att detta påverkar förskollärarnas sätt att bemöta barnen. En tolkning av detta är att det Förskollärare 3 beskriver ses som en motdiskurs då hon beskriver att hon går emot de föreställningar som finns om pojkar och flickor.

De två kommande situationer som beskrivs utspelar sig på två olika förskolor. Båda förskollärarna är i barngrupper med pojkar och flickor samt att barnen är bekanta med dem sen innan. I den första situationen säger Förskollärare 3 till en flicka ”Nej du fröken, kom tillbaka först så får vi plocka ihop här”. I den andra situationen säger Förskollärare 2 till en flicka “Ska du hjälpa mig att plocka ihop, du var ju så duktig och hjälpte till alldeles nyss”. I dessa situationer framkommer det att Förskollärare 3 och Förskollärare 2 benämner flickor som “fröken” och “duktig”, vilket kan ses utifrån Eidevald (2011, s. 176) som ett stereotyp bemötande. En annan tolkning kan vara att just i situationen där en flicka blir kallad duktig, kanske Förskollärare 2 ser till individen och ville därmed uppmärksamma att flickan gjort något som anses bra.

6.4 Förskollärares arbete med att motverka traditionella könsmonster

Förskollärare 3 berättade att under tiden hon jobbade på en annan förskola, hade de ett speciellt ord för att antyda när man på något sätt förstärkte de stereotypa könsmonster som finns i verksamheten. Det kunde vara ord som till exempel ”Petter” eller ”killevippen”. Detta gjorde sedan att de kunde diskutera vad som hänt under ett senare tillfälle, samt att de själva fick en tankeställare.

Förskollärare 3: Vad ska man säga, eh om jag märkte att någon sa, eh något som inte var könsneutralt. Som ja gud vad du har snygg tröja och åh det är så fina färger, bara för att det var en tjej. Liksom man ändrade ju tonläget också.

Om vi tolkar detta utifrån Dolks (2013, s. 26) uppfattningar om att normer följs medvetet men också omedvetet, kan det förstås som att Förskollärare 3 omedvetet ändrar tonläget i kommunikation med barnen. Därför påminner de varandra i arbetslag när det sker förstärkning av stereotypa könsmonster, för att sen i sitt arbete kunna motverka dem. En annan tolkning utifrån Ahmed (refereras i Dolk, 2013, s. 27) kan vara att Förskollärare 3 har en tydlig medvetenhet om de stereotypa könsmonster som finns, men som hon menar är svåra att bryta. Så trots att Förskollärare 3 har en medvetenhet förstärker hon könsmonstren i vissa situationer.

Den kommande situationen som beskrivs är en del ur en större observation, där Förskollärare 3 är ensam med en grupp barn som består av både pojkar och flickor. Hon är bekant med barnen sen innan. I situationen leker en grupp barn vargen och rödluvan, varav förskollärare 3 är medverkande i leken och har karaktärerna vargen samt mamman. Förskollärare 3 ändrar röst och tonläge tydligt mellan karaktärerna. Mammans röst är mjuk och lugn och vargen som enligt barnen är en man, är grov och högljudd. Utifrån Dolk (2013, s. 26) tolkar vi att Förskollärare 3 använder sig av en mörk röst när hon ska vara vargen för att han enligt normen ses som manlig, stor och stygg, medan mamman ses som en kvinna som är snäll och lugn. Vi kan även tolka det utifrån Eidevald (2011, s. 102) att de föreställningar som finns är alltid närvarande i tal och handlingar, och därför ändrar Förskollärare 3 sin röst på karaktärerna. En annan tolkning kan vara att Förskollärare 3 ändrar tonläget på karaktärerna för att vara tydlig om vem som är vem, och att karaktärerna inte är relaterade till ett specifikt kön.

Förskollärare 3 uppfattar att det är i äldre böcker som man behöver tänka till på vad det är man läser för något, hon tycker dock inte att man ska ta bort böckerna på grund av det. Hon fortsätter att beskriva att man kan ändra vad som står i böckerna, som att kanske ibland snurra till det med en karaktär och byta kön på figurerna. Vi tolkar detta utifrån Eidevald (2011, s. 102) att det Förskollärare 3 gör blir en motdiskurs, eftersom hon går emot det förgivettagna föreställningar som finns om kön.

Förskollärare 3: Det var någon bok vi läste att det stod liksom att pojke...

Ska du verkligen ha den här på dig? den är ju tjejig i boken. Om inte barnen här har de vokabulären så varför ska vi liksom ge dem det.

Förskollärare 3 beskriver utifrån en bok som de läst att en pojke hade en rosa tröja på sig och att karaktärerna i boken frågat om han verkligen skulle ha den på sig då den är tjejig.

Förskollärare 3 menar att barnen inte har ordförrådet om vad som är tjejigt och killigt än och att det är dumt att ge dem det. Därför tycker hon att man ska ändra ibland och tänka till på vad det är man läser, men att man även kan ifrågasätta det och diskuterar det med barnen. Vi tolkar detta utifrån feministisk poststrukturalism att här utmanar Förskollärare 3 de diskurser som finns angående kön, genom att motverka de "sanningar" som finns om hur vi bör se ut.

7. Diskussion

I detta avsnitt kommer vi att först diskutera vårt metodval. Därefter kommer vi att diskutera resultatet av våra observationer och intervjuer. Avslutningsvis kommer vi beskriva vår slutsats av arbetet samt ge förslag till fortsatt forskning.

7.1 Metoddiskussion

I våra intervjuer var vår ursprungliga plan att intervjua alla tre förskollärare var för sig i så kallade semistrukturerade intervjuer (Harboe, 2013, s. 46). Detta för att vi ville skapa den kontakten med informanten genom att träffa dem ansikte mot ansikte, samt att det inte skulle skapas något gruppsyck. Detta tyckte vi var viktigt för att få ta del av informanternas sanna åsikter och tankar, vilket ger ett mer relevant svar på vårt syfte. På grund av att det uppstod tidsbrist, fick två av våra informanter svara på intervjun via mail. Vi bad dem då att svara på frågorna enskilt för få ett relevant material till vår studie, men då vi fick tillbaka svaren såg vi att de i princip var identiska. I och med att de mailade hade de också möjlighet att tänka på hur de skulle svara. För oss kan detta innebära att vi inte fått helt sanningsenliga åsikter och tankar från dem, men vi valde ändå att ta med dem i vår studie. Vår erfarenhet av detta är att det hade varit bättre att göra alla intervjuer live, då vi upplevde att vi fick mer material av en sådan typ av intervju.

I våra observationer valde vi att föra löpande protokoll som Kihlström (2007, s. 31) menar är den vanligaste formen. Detta gjorde vi för att kunna anteckna direkt vid situationen. När vi observerade valde vi att vara icke deltagande observatörer, för att inte påverkas av omgivningen. Något som vi upptäckte var problematiskt vid observationerna, var att vi var bekanta med både barn och personal sedan innan och därför ville barnen på förskolorna gärna komma fram till oss och ville att vi skulle vara med i aktiviteterna. Vi anser dock att vi inte tappat fokus på observationerna, samt att vi fått fram ett relevant material från vår utgångspunkt att titta på om förskollärarna styr in barnen i de könsmonster som finns.

7.2 Resultatdiskussion

Vår uppfattning är att förskollärarna är medvetna om det som står i Läroplanen om kön och könsmonster, och de vet att deras uppdrag är att motverka de könsstereotypa i förskolans verksamhet. Utifrån vårt resultat och analys kan vi se att i några avseenden motverkar förskollärarna könsstereotypa könsmonster, men att de ibland omedvetet förstärker dem. I intervjuerna framkom det att förskollärarna själva tycker att de arbetar för att motverka de traditionella könsmonster som finns i förskolan. Vi finner det intressant eftersom vi, liksom Eidevald (2009, s. 167–168), fått fram ett resultat som visar motsatsen mot vad förskollärarna själva säger att de gör. Det som dock skiljer vårt och Eidevalds (2009, s.167–168) resultat åt, är att vi kan även se att förskollärarnas uppfattningar om hur de faktiskt arbetar till viss del stämmer överens med deras praktiska arbete.

Förskollärarna menar att det är problematiskt att arbeta med att motverka traditionella könsmonster i förskolan, det kan bero på att läroplansuppdraget för förskolan är tolkningsbart och ger därmed en vid uppfattning av vad uppdraget faktiskt innebär. Detta kan även relateras till Rantala (2016, s. 4) studie, som behandlar detta i relation till fostransuppdraget.

Förskollärarna menar i intervjun att det tycker att det är problematiskt därför att det är svårt att veta hur man ska förhålla sig till både miljö, barnen och vårdnadshavare i förskolans arbete. Detta i relation till Rantala (2016, s. 146) resultat som var att pedagogernas vägledning ibland kan ses utifrån Läroplanen, men det kan också vara pedagogernas egna tankar som synliggörs. En tanke utifrån det är att eftersom läroplansuppdraget är så brett är det lätt att ens egna åsikter, omedvetet eller medvetet, kommer in förskollärarnas arbete med barnen.

Förskollärarna i studien menar att förskolans uppdrag inte innebär ta bort något av det material som ses könsstereotyp. De fortsätter förklara att uppdraget innebär att man istället ska låta alla barn få möjlighet att leka med vad de intresserar sig för. Med andra ord att man ska öppna upp för alla att leka med allt, inte begränsa eller ta bort något. En tanke som kommer upp utifrån egna erfarenheter, är att detta är lättare sagt än gjort. Det är en sak att vara medveten om förskolans uppdrag, men en annan att faktiskt genomföra det. Enligt Eidevald (2011, s. 176) har förskollärare stereotypa förväntningar kopplat till kön. Genom dessa föreställningar skapas en blindhet så att flickor och pojkar bemöts på olika sätt. Vår uppfattning är att hur medveten förskollärarna än är, så kan denna blindhet komma till uttryck i förskolan då dessa föreställningar är mer eller mindre osynliga.

Utifrån samtliga förskollärares beskrivningar gör vi tolkningen att det finns flera sätt som gör det möjligt för barn att ta in de stereotypa könsmonster och normer som finns. Det framkommer i Odenbrings (2010, s. 170–171) resultat att de normer som finns i samhället påverkar pedagoger till att de kategoriserar barn i förskolan, vilket tilldelar barnen olika egenskaper. Även Svaleryd (2002, s. 14–15) beskriver att det finns olika könsmonster beroende på kön, det kan vara allt ifrån leksaker, lekar eller egenskaper. En utmaning som vi ser i vår studie är att det är svårt för förskollärarna att bryta de traditionella könsnormer som finns, då de är så djupt rotade i samhället. Detta kopplas till det förskollärarna menar i intervjuerna, att det är problematiskt att motverka stereotypa könsmonster därför att barnen får uppleva dem på många andra sätt. Vår tanke efter detta är att samhället är en del av de som influerar barnen, som vilka kläder och leksaker som är accepterade för dem att använda/leka med utefter det kön de har.

Förskollärarna beskriver att man inte bör göra förskolan helt neutral, vilket vi är beredda att hålla med om. Enligt Eidevald (2009, s. 167–168) är inte förskolan en könsneutral plats då den ständigt alstrar kön och makt. Vi upplever att det skulle kunna komma att bli problematiskt att göra förskolan neutral, då det kan innebära att man tar bort saker som hör till barnens intressen. Istället kan man arbeta könsöverskridande genom att försöka bryta de normer som finns på förskolan och bemöta samt uppmuntra alla barn lika. Detta stärks i Läroplanen för förskolan (Lpfö, 1998/2016, s. 5) då den förespråkar för att motverka stereotypa könsmonster och könsroller, och inte till att bli könsneutral.

Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Lpfö, 1998/2016, s. 5).

I dagens aktuella Läroplan för förskolan (1998/2016, s. 5) lyfts det hur vuxnas sätt att bemöta barn i förskolan formar barns uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt. Även Svaleryd (2002, s. 25) menar att det är i bemötande med andra människor, inte bara vuxna utan även andra barn, som barn uppfattar vad som är typiskt för män och kvinnor. En av förskollärarna beskriver bemötandet av barn som problematiskt då man omedvetet gör saker, som att nämna barn vid könade tilltal. I Rantala (2016, s. 5) studie framkommer det att pedagoger försökte ändra barns agerande. Författaren menar att pedagogerna på så vis överförde sina olika värderingar på barnen, som var kopplade till kön. Därför anser vi att alla verksamma i förskolan bör reflekterat över sina egna värderingar och tankar när det gäller kön och könsmonster, på så vis skapas en tydligare medvetenhet kring det praktiska arbetet. Detta krävs då man som pedagog i förskolan är en förebild för barnen (Lpfö, 1998/2016, s. 4).

Rantala (2016, s. 145) menar i sin studie att det finns en skillnad i hur pedagoger tilltalar barnen beroende på kön. Detta kan även vi se i vår studie, för trots att det finns en medvetenhet hos förskollärarna så förstärks könsmonstren i tal och handlingar. Som när en av förskollärarna ändrar tonläge efter karaktärerna i leken. Detta kan förstås att barnen vägleds mot olika normer och värderingar genom tilltal och handlingar (Rantala, 2016, s. 145). Utifrån en av informanternas berättelser gör vi tolkningen att hon även motverkar normer och könsmonster i verksamheten, genom att aktivt och medvetet byta kön samt handling på karaktärer när hon läser böcker. De budskap som vi får i tilltalen, gör sedan att vi formas och handlar utefter det som ses acceptabelt att göra utifrån kön (Svaleryd, 2002, s. 24). Vi anser att detta kan bli problematiskt då förskolläraren inte är konsekvent i alla situationer, och att barn påverkas lätt av de budskap vi förmedlar som Svaleryd påpekar. En intressant tanke som informanten lyfter, är att man inte ska vara rädd att diskutera kön med barnen då detta också ger dem en medvetenhet. Detta finner vi tänkvärdt då det är ett arbetssätt som är lättillgängligt i spontana situationer med barnen.

När det sker uppdelningar av barn i pojk- respektive flickgrupper finns det en risk för att barn blir uteslutna. Med det menar vi att det finns barn som inte känner tillhörighet till det ena eller

andra könet, och ska därför inte heller behöva känna att de behöver göra ett val. Utan att man ska få kunna vara den man är. Eidevald (2009, s. 167–168) beskriver att även barn är en del av det som producerar kön och makt i förskolans verksamhet, genom att upprätthålla de könsnormer som finns. Detta syns i resultatet där en pojke önskade en tydlig uppdelning med flickor på ena sida och pojkar på den andra. Vi menar att uppdelningar kan ske på andra sätt, detta för att barn kan uppleva att de blir diskriminerade, vilket det tydligt framkommer i Läroplanen (1998/2016, s. 4) att inget barn i förskolan ska uppleva att den blir.

Månssons (2000, s. 98) centrala resultat tyder på att pedagogerna har ett förhållningssätt där de inte lägger någon större tanke vid sina handlingar i relation till kön. Däremot kan vi se i vår studie att en av förskollärarna har ett medvetet tankesätt när hon uttrycker sig till barnen, som när barn behöver få bli uppmärksammade. Vi är beredda att hålla med den förskolläraren som menar att, om man inte uppmärksammar barnen på grund av att man tycker att vissa ord är könsstereotypa, har man nog till viss del missuppfattat läroplansuppdraget. Läroplanen för förskolan (1998/2016, s. 4) tar upp att pedagoger i förskolan är förebilder samt att barnen ska utveckla empati och omtanke till andra människor. Vi anser att man visar omtanke genom att uppmärksamma personer som ser ut att behöva det och att man inte nonchalerar.

7.3 Slutsatser

Syftet med studien var att problematisera några förskollärares förhållningssätt kring hur de kommunicerar med barn i relation till vad Läroplanen säger om traditionella könsmonster. Sammantaget uppfattar vi att förskollärarna har en medvetenhet kring traditionella könsmonster där de beskriver att de arbetar för att motverka dessa, men att det ibland kan vara problematiskt. I några avseenden kan vi se att de motverkar de könsstereotypa könsmonster men att de ibland omedvetet förstärker dem. Alla förskollärare i studien menar att förskolans uppdrag inte innebär att ta bort något av det material som ses könsstereotyp. Utan de förklarar att uppdraget innebär att man istället ska låta alla barn få möjlighet att leka med vad de intresserar sig för. Med andra ord att man ska öppna upp för alla att leka med allt, inte begränsa eller ta bort något.

Förskollärarna har en medvetenhet kring det som står i Läroplanen för förskolan och de beskriver att de försöker leva upp till det i verksamheten. Dock ser vi i studien att det är en utmaning då det är svårt för förskollärarna att i alla situationer bryta de traditionella

könsnormer och könsmönster som finns, då de synliggörs i både samhället, böcker, i barnen själva och så vidare. Vi förstår det som att eftersom könsnormer och könsmönster är djupt rotade blir de problematiskt att bryta dem.

7.4 Förslag till fortsatt forskning

Vår studie har belyst hur tre förskollärare upplever att de kommunicerar och arbetar med barnen för att motverka de stereotypa könsmönster i förskolan, men även genom observationer som visar hur de faktiskt kommunicerar och arbetar tillsammans med barnen.

En fortsättning på vår studie skulle kunna vara att undersöka hur barn talar och handlar med varandra i förskolan utifrån ett genusperspektiv. Vi tänker att det skulle kunna vara intressant därför att vi uppfattar att även barn kan förstärka de stereotypa könsnormer som finns. Vad som också skulle kunna vara en fortsättning på vår studie är att titta på alla övriga pedagoger i förskolans verksamhet och om skillnad i utbildning kan ha en möjlig påverkan till hur man tilltalar och handlar med barnen. Vi tänker också att man skulle utveckla vår studie genom att ha fler förskollärare som deltar, för att få ett bredare och mer representativt resultat.

9. Referenser

Barnkonventionen [Elektronisk resurs]: FN:s konvention om barnets rättigheter. (2009).

Stockholm: UNICEF Sverige. Hämtad 2018-12-05 från

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#short>

Björkdahl, Ordell S (2007). Etik. I: Dimenäs, J. (red.) (2007). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik.* Stockholm: Liber AB

Dolk, K (2013). *Bångstyriga barn: makt, normer och delaktighet i förskolan.* Diss.

Stockholm: Stockholms universitet

Eidevald, C (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek.* Diss., Högskolan i Jönköping

Eidevald, C (2011). *"Anna bråkar!": att göra jämställdhet i förskolan.* 1. uppl. Stockholm:

Liber

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002).

Stockholm: Vetenskapsrådet

Harboe, T (2013). *Grundläggande metod: den samhällsvetenskapliga uppsatsen.* 1. uppl.

Malmö: Gleerup

Justesen L & Mik-Meyer, N (2011). *Kvalitativa metoder - från vetenskapsteori till praktik.*

Lund: Studentlitteratur

Kihlström, S (2007). Observation som redskap. I: Dimenäs, J. (red.) (2007) *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik.* Stockholm: Liber

AB

Kvale, S & Brinkmann, S (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* 3. [rev.] uppl. Lund:

Studentlitteratur

Läroplan för förskolan: Lpfö 98. (1998). Stockholm: Utbildningsdep., Regeringskansliet

Läroplan för förskolan: Lpfö 98/16. [Ny, rev. uppl.] (2016). Stockholm: Skolverket

Läroplan för förskolan: Lpfö 18. (2018). Stockholm: Skolverket

Løkken, G & Søbstad, F (1995). *Observation och intervju i förskolan.* Lund: Studentlitteratur

Månsson, A (2000). *Möten som formar: interaktionsmönster på förskolan mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv.* Diss., Lund universitet

Odenbring, Y (2010). *Kramar, kategoriseringar och hjälpfröknar: könskonstruktioner i interaktion i förskola, förskoleklass och skolår ett.* Diss., Göteborg universitet

Rantala, A (2016). *Snälla du! Kan du sätta dig? - Om vägledning i förskolan.* Diss., Umeå universitet

SFS 2008:567. *Diskrimineringslagen.* Hämtad 2018-12-05 från

<http://www.do.se/lag-och-ratt/diskrimineringslagen/>

Svaleryd, K (2002). *Genuspedagogik: en tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga.* 1. uppl., Liber: Stockholm

Tallberg Broman, I (2006). *Att förändra den sociala ordningen.* Malmö: Lärarutbildningen Malmö högskola

Wernersson, I (2006). *Genusperspektiv på pedagogik [Elektronisk resurs].* Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning. Hämtad 2018-12-05 från http://www.ipd.gu.se/digitalAssets/835/835974_isbn_91-85027-44-8.pdf

Ärlemalm-Hagsér, E & Pramling, Samuelsson I (2009). Många olika genusmönster existerar samtidigt i förskolan. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 2: s. 89–109.

Bilaga 1: Informationsbrev informanter

HÖGSKOLAN
DALARNA

INFORMATIONSBREV

2018-11-12

Information till deltagare i undersökningen.

“Pedagogers förhållningssätt utifrån ett genusperspektiv”

Du tillfrågas nu om deltagande i denna undersökning.

Syftet med vår undersökning är att öka kunskapen om pedagogers förhållningssätt och hur de kommunicerar med barn ur ett genusperspektiv. I vår undersökning kommer vi att observera och intervjua pedagoger när de är aktiva med barnen i den fria leken.

I undersökningen kommer det att ingå tre förskollärare, detta urval har gjorts för att göra en begränsning av arbetets storlek. Det som förväntas av dig är att du under våra observationstillfällen är aktiv med barnen, samt att du ställer upp på att bli intervjuad.

Vi uppskattar att tidsåtgången för medverkan är cirka 2–3 förmiddagar för observation samt 30–60 minuter för intervju som kommer att genomföras av Emma eller Frida. Vi kommer att under observationerna föra löpande anteckningar och med ditt tillstånd kommer vi att spela in intervjun. Både anteckningar från observation och den eventuella inspelningen kommer förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem genom lösenord på dator. Materialet kommer att makuleras när studien är avslutad, förstöras på dator samt eventuellt pappersstrimmlare. Platsen för observationerna och intervjun kommer ske på förskolan som du är stationerad på. Den färdiga uppsatsen kommer sedan finnas möjlighet att ta del av.

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna.

Vid frågor och funderingar är du välkommen att kontakta oss eller vår handledare

Frida Grus
Studerande
070-XXXX

Emma Pettersson
Studerande
076-XXXX

Stina Jeffner
Handledare
023-XXXX

Bilaga 2: Informationsbrev vårdnadshavare

INFORMATIONSBREV
2018-11-12

Information till vårdnadshavare

“Pedagogers förhållningssätt utifrån ett genusperspektiv”

Vi som kommer att utföra studien är Frida Grus och Emma Pettersson. Vi studerar på förskolläraryrket på Högskolan Dalarna och skriver nu vårt examensarbete.

Syftet med vår undersökning är att öka kunskapen om pedagogers förhållningssätt och hur de kommunicerar med barn ur ett genusperspektiv. I vår undersökning kommer vi att observera pedagoger när de är aktiva med barnen i den fria leken samt intervju dem.

Undersökningen kommer utgå från tre förskollärare, detta urval har gjorts för att göra en begränsning av arbetets storlek. Det som förväntas av förskollärarna är att de under våra observationstillfällen är aktiva med barnen, samt att de ställer upp på att bli intervjuade.

Ditt barns del i studien innebär att de befinner sig i verksamheten och är aktiva med en pedagog, vårt fokus kommer endast att ligga på pedagogernas roll i kommunikationen. Vi kommer därför inte ta med ditt barns deltagande i vår studie, utan enbart pedagogernas.

Vi uppskattar att tidsåtgången för medverkan är cirka 2–3 förmiddagar för observation samt 30 minuter för intervju som kommer att genomföras av Emma eller Frida. Vi kommer att under observationerna föra löpande anteckningar. Anteckningar från observationen kommer att förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem, vi kommer att ha lösenord på dator. Materialet kommer att makuleras när studien är avslutad. Observationerna sker på förskolan.

Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna.

Vid frågor och funderingar är du välkommen att kontakta oss eller vår handledare

Frida Grus
Studerande
070-XXXX

Emma Pettersson
Studerande
076-XXXX

Stina Jeffner
Handledare
023-XXXX

Bilaga 3: Intervjuguide

- 1) När tog du din förskollärarexamen?
- 2) Hur länge har du jobbat inom förskolan?
- 3) Vad är din uppfattning om genus, kön och könsmönster?
- 4) Diskuteras genus, kön och könsmönster i arbetslaget?
 - a) När sker det i så fall?
 - b) Vad är det i så fall som diskuteras?
- 5) Hur tycker du att ni arbetar kring detta ämne (genus) i verksamheten?
 - a) Hur medvetna är ni/du kring det som står i Läroplanen om kön? (se citat nedan)
- 6) Arbetar ni/du med att motverka de traditionella könsmönster som finns?
 - a) Hur arbetar ni?
- 7) Har någon i arbetslaget genomfört någon kompetensutveckling/utbildning kring genus och hur man arbetar för att motverka traditionella könsmönster?
 - a) Vad var det för utbildning i så fall?

Citat ur Läroplanen:

“Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsmönster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.” (Lpfö, 1998/2016, s. 5).

“Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar: förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön...” (Lpfö, 1998/2016, s. 8).